

Professor Rane Willerslev

Tale til Akademiets Stiftelsesfest 2017

”Kan man udstille selve livet?”

Deres majestæt, gæster og skabende kunstnere

Jeg er ikke kunstner, arkitekt eller billedhugger, men antropolog. Dog mener jeg alligevel, at vi deler et interessefælleskab, om ikke andet for det ”materielle”, for ”udstillinger” og for ”museer” og det er om det emne, som jeg vil tale i aften.

Som en person, der har været dybt optaget af museumsarbejde, først på De Etnografiske Samlinger på Moesgaard Museum, og senere som direktør for Kulturhistorisk Museum i Oslo, er de spørgsmål der har optaget mig, dels været hvilken relevans kulturhistoriske museer har i dag, dels hvordan man bringer publikum til udstillinger, der i sagens natur omhandler fortiden eller fjerne kulturer.

Da jeg skulle forberede denne tale, fik det mig til at tænke over, hvad det kulturhistoriske museum kan lære af kunsten? Og det satte tanker i gang, som jeg gerne vil dele med jer.

Det kulturhistoriske museum er ofte kritiseret for dets mangel på liv. Når det udstiller objekter, så dræbes det liv, der må være i objektet, ved at fastfryse det i en udstillingsmontre, lyder kritikken. Og der er noget om snakken: I hvert fald er der en mærkelig tendens til at museumsobjektet i det øjeblik, det forlader magasinet og placeres i udstillingsmontren, syner hen og drænes for liv.

Men hvorfor er det egentlig sådan?

Først må vi vel spørge os selv, hvad liv egentlig er.

Når vi tænker på liv, så synes det ikke at være så svært—vi er jo omgivet af det hele tiden i form af vores ægtefælder, børn, arbejdskolleger, kæledyr, og desuden mærker vi konstant vores eget liv, når vi bevæger os, tænker og taler. Dette er selvfølgelig konkrete manifestationer af liv, som det udspiller sig i konkrete organismer, kroppe, og sociale sammenhænge. Men er det SELVE LIVET, LIVET SOM SÅDAN?

Her kommer jeg til at tænke på en lille interessant passage i Charles Dickens novelle ”Our Mutual friend”. Her beskriver han Roger Riderhood, en ussel karakter, som lever af at samle lig op af Themsens. Han er hadet og foragtet af alle. Men så sker det, at Riderhood selv falder i Themsens og næsten drukner. Og pludselig er alle parat til at forsøge at redde manden. De leder desperat efter hans krop i det mørke vand og det lykkes dem at få fat i ham og bringe varme ind i hans kolde legeme. Men i det øjeblik Riderhood kommer til live igen, så mister de totalt interesse for ham og foragter ham mindst ligeså meget som før. Hvad er det, der gør at folkene er desperate i forsøget på at redde Riderhood? Det er, siger Dickens, fordi livet, som det udspiller sig i Riderhoods døds kamp, ikke længere tilhører manden selv, men bliver et udtryk for SELVE LIVET, som eksisterer uafhængigt af sin vært. Og som sådan taler det direkte til alt levende, der selv erkender, at det skal dø.

”Neither Riderhood in this world, nor Riderhood in the other, could draw tears from them; but a striving human soul between the two can do it easily!”

Det dragende ligger med andre ord ikke i den konkrete karakter eller hans omstændigheder, men i det faktum, at han i sin døds-kamp kommer til at repræsentere LIVET SELV. En organisme eller en ting er således ikke bare sig selv, dens konkrete manifestation af ét liv i tid og rum, men gemmer LIVETS GNIST i sig, som er mere og andet end det konkrete liv.

Det er det LIV, som jeg mener, at kunsten legitimt forsøger at fange og ofte formår at frembringe, og som kulturhistoriske museer forsøger at holde i live, igennem opmagasinering og konservering, men som alt for ofte dør bort, når objektet udstilles, med en tekstbesked, der placerer det i dets specifikke kulturelle og historiske kontekst.

Tag for eksempel Venus fra Willendorf, der både er en forhistorisk artefakt og en kunstgenstand, måske det første kunstværk, skabt af det anatomisk moderne menneske. Kulturhistorikeren er optaget af at sætte objektet ind i en specifik historisk kontekst. Man vil læse: "Det er en del af en serie Venusfigurer, der er fundet i Europa og Asien. Den er 20-30.000 år gammel og derfor del af ældre Stenalder. Det er måske en "moderjord gudinde".

Kulturhistorikeren ser det således som sin ypperste opgave at placere Venusfiguren i sit rette historiske og kulturelle element. Og det er selvfølgelig interessant, og vi forundres over at objektet er så gammelt, som det er, og hvad menneskene der i sin tid skabte det tænkte omkring det.

Men i den øvelse sker der noget – Livet i Venus figuren dræbes, det dør. Her taler jeg om det liv, som transcenderer alle tider og steder. LIVET SOM SÅDAN. Ved at placere det i en konkret historisk og kulturel sammenhæng bliver Venus gjort til et bestemt objekt fra en bestemt tid, og den LIVS GNIST, som fik folkene ved Themsens til at forsøge at redde den forhadte Riderhood, den svinder hen.

Men som kunstobjekt er Venus figuren noget andet. Som rent kunstgenstand viser det en anonym kvinde. Hendes ansigt er dækket og man kan ikke se hendes individuelle personlighed. Hendes krop er frodig, nærmest grotesk og hendes helt ekstremt tynde arme er foldet over det enorme bryst. Hun sprudler af liv i en sådan grad, at hun er ved at kollapse under sin egen enorme vægt. Faktisk kan Venusfigurerne slet ikke stå på egne ben. Som kunstfigur er hun ikke et objekt fra en bestemt tid eller sted, hun er SELVE LIVET, som transcenderer den biologiske cyklus af liv og død.

Ved at betragte Venus figuren som kunst, taler den til os ikke kun som en genstand fra en fjern og mærkelig verden. Den taler DIREKTE til os, som bærer af SELVE LIVET, og som sådan udtrykker den en "sjæl", om man vil, der overskrider enhver tidsalder, konkret funktion eller kulturel orden.

Kan det kulturhistoriske museum fange denne LIVETS GNIST i objektet i udstillingerne, vil det ændre meget. Museets legitimitet vil ikke kun være som kustode for kulturarven og nu uddøde kulturer, eller ved at gøre sig selv aktuel og relevant, som ellers er meget oppe i tiden. Den kulturhistoriske udstilling bliver i den sammenhæng ikke alene et sted hvor man bevarer fortidens kulturelle udtryk for at kunne videregive dem til nutiden, men et møde med RENT LIV, hvor kløften i tid og rum bliver irrelevant og ligegyldig. Her taler LIVET i SIG SELV, direkte og umediet til os og det kan ikke andet end at tryllebinde mennesker.

Hvem vil ikke det, formidle LIVET SELV. Det tænker jeg er den forbudte drøm hos alle kulturhistoriske museer og her tænker jeg, at vi har meget at lære af kunsten.